

Lutosławski Witold (1913-1994)

Stworzył indywidualny język muzyczny oparty na dwunastodźwiękowych strukturach harmonicznym i melodycznym, własnej odmianie aleatoryzmu oraz oryginalnej koncepcji formy

Witold Lutosławski od najmłodszych lat wyróżniał się wielkimi zdolnościami muzycznymi i intelektualnymi. Edukację muzyczną rozpoczął w wieku 6 lat od lekcji gry na [fortepianie](#) u Heleny Hoffman i już wtedy pojawiły się jego pierwsze próby kompozytorskie (*Preludium* na fortepian, 1922 r.). Naukę tę kontynuował u Józefa Śmidowicza i Artura Taubego (w latach 1926-32), ucząc się również gry na [skrzypcach](#) oraz teorii i kompozycji u Witolda Maliszewskiego (lata 1928-32). Pod jego kierunkiem studiował następnie w Warszawskim Konserwatorium (lata 1932-37), równoległe u Jerzego Lefeldta kontynuując studia pianistyczne. W latach 1931-33 odbył ponadto studia na Uniwersytecie Warszawskim w zakresie matematyki. Choć już w 1932 r. wykonany został na koncercie konserwatoryjnym jego *Taniec chimery* na fortepian, za swój właściwy debiut kompozytorski uznawał dopiero [Wariacje symfoniczne](#) (1938 r.).

Podczas II wojny światowej kariera kompozytorska Lutosławskiego została przerwana, a prawie wszystkie dotychczas skomponowane utwory zaginęły. W czasie okupacji podjął pracę zarobkową jako pianista w warszawskich kawiarniach, gdzie występował w duecie z Andrzejem Panufnikiem. Najśłynniejszym owocem tej współpracy są [Wariacje na temat Paganiniego na dwa fortepiany](#) (1941 r.). W tym okresie napisał też m.in. *dwie etiudy* (1941 r.), [Trio na obój, klarnet i fagot](#) (1944-45 r.) oraz liczne [pieśni](#) walki podziemnej.

Po wojnie włączył się w działania związane z odbudową polskiego życia muzycznego (organizacja Związku Kompozytorów Polskich, a następnie Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Współczesnej Warszawska Jesień). Nigdy nie był etatowym nauczycielem — wykładał tylko na kursach kompozytorskich i udzielał prywatnych konsultacji. W 1963 r. rozpoczął też karierę dyrygencką. W 1948 r. miała miejsce premiera [Symfonii](#) Lutosławskiego, nad którą pracę kompozytor rozpoczął jeszcze podczas wojny. Dzieło to zostało jednak potępione przez władze, jako „formalistyczne”, a jego muzyce przez pewien czas odmawiano publicznych wykonań. Do chwili politycznej odwilży w połowie lat 50. pisał zatem Lutosławski głównie piosenki dla dzieci i muzykę filmową. W 1955 r. otrzymał pierwszą ważną nagrodę kompozytorską, za swój [Koncert na orkiestrę](#), oparty na tematach zaczerpniętych z muzyki ludowej. Dzieło to wieńczy pierwszy okres twórczości Lutosławskiego, związany z nurtem neoklasycyzmu.

Witold Lutosławski, Koncert na orkiestrę, fot. Marek Suchecki

W kolejnym okresie rozpoczął kompozytor kształtowanie swego własnego, nowoczesnego języka muzycznego. W [Pięciu pieśniach do słów Kazimierzy Iłakowiczówny](#) (1957 r.) oraz [Muzyce żałobnej](#) (1958 r.), poświęconej pamięci [Béli Bartóka](#), stworzył Lutosławski podstawy własnej techniki dwunastonowej, opartej na specyficznie zbudowanych [seriach](#) i [akordach](#), która dystansowała się od tradycyjnej [dodekafonii](#) Schoenberga.

Trzy lata później ([Gry weneckie](#), 1961 r.) zaczął tworzyć własną wersję aleatoryzmu, który nazywał kontrolowanym i testował w dziełach takich, jak [Trois poèmes d'Henri Michaux](#) (1963 r.), [Kwartet smyczkowy](#) (1964 r.), [II Symfonia](#) (1967 r.) i [Livre pour orchestre](#) (1968 r.). Wykształcił wówczas także indywidualny model formy, zbudowany z dwóch faz, z których pierwsza ma charakter wstępu, a w drugiej rozwinięta zostaje główna idea kompozycji. Stworzył także model formy łańcuchowej polegający — jak podpowiada nazwa — na zazębieniu się kolejnych odcinków muzycznej struktury w różnych, nakładających się na siebie warstwach ([Łańcuch I](#), 1983 r.; [Łańcuch II na skrzypce i orkiestrę](#), 1985 r.; [Łańcuch III](#), 1986 r.).

Witold Lutosławski, III Symfonia, fot. Marek Suchecki

Do arcydzieł Lutosławskiego należą [III Symfonia](#) (1983 r.), utwory wokально-instrumentalne: [Paroles tissées](#) (1965 r.), [Les espaces du sommeil](#) (1975 r.) oraz [Chantefleurs et Chantefables](#) (1990 r.), a także koncerty: [wiolonczelowy](#) (1970 r.) i [fortepianowy](#) (1988 r.). Wiele jego dzieł powstawało na zamówienie wybitnych artystów i zespołów, jak London Sinfonietta, Heinz i Ursula Holliger, Dietrich Fischer-Dieskau, Mścisław Roztropowicz czy Anne-Sophie Mutter. Ostatnie dzieło orkiestrowe Lutosławskiego, [IV Symfonia](#) (1992 r.), uznawane jest za syntezę jego dokonań w dziedzinie symfoniki i ukoronowanie całej twórczości.

Witold Lutosławski, Chantefleurs et chantefables na sopran i orkiestrę, fot. Marek Suchecki

dr Katarzyna Naliwajek-Mazurek

Więcej o Witoldzie Lutosławskim dowiesz się z Kolekcji Specjalnej NINATEKI Trzej Kompozytorzy - www.trzejkompozytorzy.pl.